

DOBROGEA LUI BUREBISTA

Din succesiunea evenimentelor istorice străvechi ale poporului român, se detașează un număr respectabil de fapte și împliniri care prin semnificația lor pot fi considerate ca adevărate capitole ale epopeii naționale. Unul, de importanță covârșitoare, este legat de încheierea, pentru prima oară, a unui mare și puternic stat geto-dac, sub conducerea regelui Burebista. Izvoarele vremii, literare, epigrafice, arheologice și numismatice, lasă știri prețioase despre personalitatea celui pe care-l evocăm. Și, ca să conturăm mai bine omul și opera sa, este suficient să cităm o frază din renumitul decret onorific în cinstea lui Acornion din Dionysopolis de la mijlocul sec. I î.e.n. care ni-l relevă pe Burebista ca pe unul care „a devenit cel mai mare dintre regii din Thracia și stăpînul întregii țări de dincolo și dincoace de fluviu (Dunărea, n.n.).

Pornim tocmai de la acest scurt citat care, coroborat cu alte izvoare arheologice ale vremii, ne face să deslușim mai clar locul pe care regiunea dintre Dunărea de jos și Mare l-a ocupat în puternica alcătuire statală creată pe teritoriul actual al patriei noastre în sec. I î.e.n.

Creat în jurul anului 70 î.e.n., în urma unei dezvoltări sociale, economice și politice proprii societății ajunsă în faza democrației militare, statul dac își va întinde fruntariile din Carpații nordici pînă la Munții Balcanici – Haemus – și din Cadrilaterul Boemic pînă la țărmul Pontului Euxin (Marea Neagră). Burebista a format nu numai un mare stat în structura căruia intrau neamurile daco-getice din aria carpato-dunăreană, ci și un puternic bastion de mare rezistență contra celților în vest și a romanilor în sud – ultimii amenințînd tot mai insistent linia Dunării.

Țelurile politice ale Romei vizau cucerirea teritoriului dintre Dunărea de jos și Mare, tocmai din cauza avantajelor economice și strategice pe care acesta le avea. De aceea s-a produs acel mare atac al romanilor, din anul 72–71 î.e.n., pe coasta de apus a Pontului Euxin, de sub conducerea lui *M. Terentius Lucullus Varro*, în urma căruia orașele grecești care ființau de veacuri, între care sînt de amintit Histria, Tomis și Callatis

au fost vremelnice supuse. Activitatea lor tradițională este perturbată ; nici vecinii geți, cărora li se adaugă bastarnii din nordul gurii Dunării, nu puteau admite prezența garnizoanelor romane pe țărmul mării, în orașele către care îi îndreptaseră din totdeauna interesele lor economice. La îndemnul grecilor și în alianță cu ei, geții și bastarnii se vor răscula în anul 62/61 î.e.n., amploarea evenimentului fiind ilustrată de faptul că Roma trimite contra lor forțe militare însemnate. Numai că aceste forțe aveau la comandă pe verosul și discreditatul guvernator al Macedoniei, C. *Antonius Hybrida*, ale cărui armate sînt strivite de răsculați „în preajma cetății histrienilor”¹, iar steagurile capturate duse în cetatea dobrogeană *Genucia*.

Pe bună dreptate și-a pus întrebarea Vasilie Pârvan în ale sale *Getice*, p. 78, apărută în urmă cu 50 de ani, „dacă nu însuși Burebista va fi fost comandantul cetelor geto-bastarne care au sfărîmat pe Antonius luîndu-i steagurile”.

O mai atentă analiză a faptelor din anul 62/61 î.e.n., nu numai că îndreptățește întrebarea lui Pârvan, dar se pare că-i confirmă chiar răspunsul pozitiv. Strabon însuși relatează în a sa *Geographia*², accesivitatea fulgerătoare a lui Burebista, al cărui teritoriu statal l-am amintit și despre care inscripția dionysopolitană precizează că stăpînea întreaga țară „de dincolo și de dincoace de fluviu”.

Înțelegem, așadar, că rațiunea prezenței suveranului daco-get la Histria însemna nu numai alungarea pericolului roman ci și apărarea teritoriilor sale de „dincoace de fluviu”. Și, nu la multă vreme după aceea, între anii 55–48 î.e.n. el declanșează un atac asupra orașelor pontice, în urma căruia o întreagă suită de orașe este integrată protectoratului său. Inscripțiile aduc știri impresionante despre consecințele atacului. Un document epigrafic din Messembria menționează numele a trei strategii care s-au remarcat în luptele cu Burebista ; de la Odessos, un document similar relevă starea locuitorilor care se întorceau din pribegie ; dar de la Histria provin documente care ilustrează realități ale evenimentului de la mijlocul sec. I. î.e.n. : decretul în cinstea lui Aristagoras fiul lui Apaturios, din care se înțelege că zidurile orașului au fost distruse, teritoriul rural ocupat iar cetățenii făcuți prizonieri au fost răscumpărați cu bani. Ni se relevă apoi strădania celui onorat de a îndrepta aceste urmări nefaste ale războiului.

Un *album* din aceeași localitate, însiruire numele unor cetățeni care au depus eforturi pentru refacerea orașului. Dar aspectul istoric ce se desprinde din acțiunea pontică a regelui daco-get, nu se leagă atît de zurgăvirea campaniei militare, cît în special, de mobilul întreprinderii sale războinice.

Suveranul daco-get, pentru a-și consolida puterea la țărmul mării, procedează la cucerirea orașelor grecești dejucînd planurile Romei de expansiune în această zonă.

Astfel, granița de-a lungul Balcanilor – care-l aducea în vecinătatea romanilor măcinați de războaiele civile dintre Cezar și Pompei, Burebista

¹ Dio Cassius, XXXVIII, 10 ; LI, 26.

² Strabon, *Geographia*, VII, 3, 4.

fiind de partea celui de al doilea — și pe țărmul vest-pontic, definesc perfect poziția strategică a frontului antiroman al daco-geților.

Acțiunea suveranului dintre anii 55—48 î.e.n. a avut drept scop cucerirea și instituirea protectoratului său numai asupra orașelor grecești. Restul teritoriului dobrogean, — ca să ne limităm referințele numai la acest spațiu — dintre teritoriile rurale ale grecilor și Dunăre, constituia demult posesiune getică — poate chiar de la constituirea regatului daco-get. Populația de aici își depăna viața în condițiile normale, ceea ce se reflectă în vestigiile arheologice din acea vreme. Deși nu s-au executat săpături sistematice, integrate unui plan tematic în care să primeze elementul etnic getic atât de important pentru etnogeneza românească, totuși descoperiri ocazionale și unele sondaje vin să confirme că societatea din acest spațiu geografic a atins în acea vreme un înalt nivel de civilizație, reflectat în relațiile comerciale cu dacii sau în meșteșugul ceramic.

Geții și grecii întrețineau străvechi legături comerciale, ceea ce a făcut ca de timpuriu monedele bătute în atelierele de la Histria, Tomis și Callatis să pătrundă pînă departe în mediul autohton. Produsele artizanale din colonii ori renumitele vinuri și uleiuri de măsline grecești, formau obiectul unui intens comerț cu aristocrația tribală getică, mărturia constituind-o numeroasele loturi de amfore, între care primează cele de tip Sinope, din sec. I. î.e.n. ; geții înșiși deprinseseră din timpuri imemorabile meșteșugul ceramic, exemplele de vase pe care le vom prezenta fiind concludente : o frumoasă strachină, cu buza mult evazată și o cană cu silueta înaltă și ornamentată cu linii lustruite, ambele descoperite la Rasova pe malul Dunării. Lor li se adaugă o mare cantitate de fragmente ceramice găsite în cursul a mai mulți ani de săpături la Histria și recent un interesant recipient din pastă poroasă-mată, găsit în săpăturile de la Enisala (Jud. Tulcea). În 1963, cu ocazia unor sondaje executate la Hirșova, anticul Carsium, au apărut de asemenea fragmente ceramice elenistice și getice, între care un opaiț lucrat la roată, ceea ce ar confirma ipoteza mai veche a lui Vasile Pârvan că acolo a existat mai de mult o așezare getică, întărită. Și dacă cităm scrisorile din exil ale lui Ovidiu, cu relații despre atacurile geților asupra Aegyssusului și Troesmisului din anii 15 respectiv 12 î.e.n., de ce să nu admitem că și acestea vor fi constituit pe vremea stăpînirii burebistene importante centre întărite pe malul drept al Dunării, moștenite apoi și integrate *limes*-ului dunărean al provinciei romane de la gurile Dunării ? Aceasta ca să ne oprim doar la cîteva mari centre. Dar izvoarele scrise și cele arheologice de epocă romană, menționează numeroase alte toponime de autentică rezonanță daco-getică, despre care este firesc să admitem că au înfrumusețat și țara lui Burebista : *Sucidava* (Satul Nou), *Sacidava* (lingă Rasova), *Capidava* (lingă Topalu), *Genucla* (în nordul Dobrogei — neidentificată), *Buteridava* (M. Viteazul) și, ca să scurtăm seria exemplelor, foarte recent determinata *Arcidava*, pe lingă Histria. Întreădevăr pe o lespede de calcar, scrisă în limba latină și datată pe vremea lui Marcus Aurelius (161—180 e.n.), se citește în ultimul rînd cuvîntul *Arcidava*, derivat din *Argedava*, în urma osmozei lingvistice daco-romane. Editorul inscripției³ în comentariul însoțitor avansează ipoteza plauzibilă că orașul acesta nu trebuie căutat nici în Banat, nici la

Popești pe Argeș (Argessos) și nici în Transilvania sau chiar Moldova, așa cum unii istorici încercau să acrediteze părerea lor, ci în Dobrogea, undeva lângă Histria, de acolo de unde provine inscripția, refolosită mai apoi, după evenimente dramatice, în construcțiile cetății.

În acest chip s-ar confirma și opinia înai de mult exprimată de un cercetător clujean⁴ că „*Argedava* trebuie căutată undeva în Dobrogea meridională, nu departe de cetatea de baștină a lui Acornion...” Admitem deci că în acest oraș venea Acornion în ambasadă, ceea ce ar sugera că și orașul avea o poziție proeminentă din moment ce marelui rege și unor predecesori ai săi din aceste locuri îi servea ca loc de tratative. Se pare că *Arcidava* din Scythia Minor a fost capitala vreunui rege din Dobrogea și că mai târziu a fost folosită de Burebista pentru treburile sale pontice, ca în sfârșit, cu 200 de ani mai târziu, vechiul oraș să-l reîntîlnim în condițiile dominației romane din sec. II e.n. redus la proporțiile unui vicus.

Epopoea pontică a lui Burebista, ia sfârșit în anul 44 î.e.n. când parțianii proromani ai aristocrației daco-getice îl asasinează.

Din faptele sale însă conchidem că, la data cînd s-a produs bătălia de lângă Histria din 62/61 î.e.n., teritoriul Dobrogei făcea deja parte din regatul geto-dac. Ca să-și asigure avantaje economice și poziții strategice în această parte, și ca să prevină atacuri romane, regele aplică planul integrării orașelor vest-pontice regatului său, stabilindu-și aici frontiera.

RÉSUMÉ

LA DOBROUDJA DE BURÉBISTA

L'article met en lumière l'importance de l'État géto-dace de Burébista. Il appert du décret, d'ailleurs célèbre, en l'honneur d'Acornion de Dionysopolis, que Burébista a été l'un des plus grands rois jamais donnés par la Thrace.

Une revue des événements intervenus dans l'intervalle des années 72-61 av.n.è. au Pont Gauche permet de saisir le rôle de l'État dace de Burébista. Plus tard, en 55-48 av.n.è. s'inscrit la conquête des villes pontiques depuis Olbia, au nord, jusqu'à Apollonie, au sud. Les documents épigraphiques de Messambria, Odessos, Histria sont une illustration des événements de l'époque.

Le territoire de la Dobroudja faisait lui aussi partie du grand État géto-dace de Burébista. En ce territoire des relations permanentes s'étaient établies entre les Grecs ouest-pontiques et les Gètes autochtones. Une inscription trouvée récemment à Histria mentionne le toponyme *Arcidava*. Il s'agit d'une découverte qui pose à nouveau le problème de la localisation d'*Argedava*, la capitale de Burébista. Pour cette fois il semble que l'on doive la localiser en Dobroudja (ou, peut-être, s'agit-il seulement d'une localité de Dobroudja où se sont tenus les pourparlers du roi géto-dace avec Acornion).

³ Al. Suceveanu, în *Revue roumaine d'histoire*, XIV, 1, 1975, p. 111 și urm.

⁴ H. Daicovicu, în *Pontica*, IV, 1971, p. 91-92, nota 9.